

Jezični savjeti i njihova upotreba u jezičnoj praksi

Brkić, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:263023>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-22**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
STUDIJ ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I
OBRAZOVANJE**

**ANA BRKIĆ
ZAVRŠNI RAD**

**JEZIČNI SAVJETI I NJIHOVA
UPOTREBA U JEZIČNOJ PRAKSI**

Čakovec, rujna 2019.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
STUDIJ ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I
OBRAZOVANJE
(ČAKOVEC)**

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Ana Brkić

**TEMA ZAVRŠNOG RADA: Jezični savjeti i njihova upotreba u
jezičnoj praksi**

MENTOR: prof.dr.sc. Đuro Blažeka

Čakovec, rujna 2019.

SADRŽAJ

SAŽETAK	4
SUMMARY	5
1. UVOD	1
2. JEZIČNI SAVJETNICI	2
2.1. KRATICE I ZNAKOVI.....	5
3. POVIJEST HRVATSKOG JEZIKA	7
4. RIJEČI HRVATSKE NEKAD I DANAS	10
5. HRVATSKA OPĆEJEZIČNA PITANJA	13
5.1. LEKSIČKA I LEKSIČKO TVORBENA PITANJA.....	13
5.2. MORFOLOŠKA I MORFOLOŠKO-SINTAKTIČKA PITANJA	13
5.3. TVORBENA PITANJA.....	14
5.4. SINTAKTIČKA PITANJA.....	14
5.5. GLASOVNA PITANJA	15
6. PLEONAZMI	16
7. ENGLJSKE NAPASNICE / ANGLIZMI.....	18
8. ZAKLJUČAK.....	20
9. LITERATURA	21

SAŽETAK

U ovom završnom radu daje se uvid u jezične savjete i daju se opširna objašnjenja zbog čega je sve tako postavljeno te se tumače gotovo sve jezikoslovne grane: pravopis, prozodija, fonologija, morfologija, tvorba, sintaksa, leksik i onomastika. U prvom djelu rada je objašnjeno što su jezični savjetnici te koje važne osobe spadaju pod jezično savjetništvo i koji je njihov glavni cilj. Kroz kronološki prikaz vidjet ćemo kako hrvatske riječi nastaju te napreduju kroz povijest. Hrvatskojezična pitanja se dijele na pet osnovnih: leksička i leksičko-tvorbena pitanja, morfološka i morfološko-sintatička pitanja, tvorbena pitanja, sintatička pitanja i glasovna pitanja. Govori se o čestoj jezičnoj pojavi, gomilanju suvišnih izraza, koju nazivamo pleonazmi te se na kraju rada spominju anglizmi-posuđenice iz engleskog jezika koje koristimo svakodnevnom u životu.

Ključne riječi : jezični savjeti, hrvatski jezik, pravopis, govor, riječ

SUMMARY

This final paper provides insights into language advice and provides extensive explanations for why everything is set up this way and interprets almost all linguistic branches: spelling, prosody, phonology, morphology, formation, syntax, vocabulary and onomastics. The first part of the paper explains what language advisors are, which important persons are covered by language counseling and what is their main objective. Through a chronological order we will see how Croatian words emerge and progress through history. Croatian-language questions are divided into five basic categories: lexical and lexical-formation questions, morphological and morphological-syntactic questions, formation questions, synthetic questions and voice questions. There is talk of the common linguistic phenomenon about the accumulation of superfluous expressions, which we call pleonasm, and at the end of the paper, there are references to English, which are borrowings from the English language that we use everyday in life.

Keywords: language advice, Croatian language, spelling, speech, word

1. UVOD

Pravopis je naziv za skup pravila koji određuje način pisanja nekog jezika. Pravopisi se uređuju prema raznim načelima. Ta se načela odnose na različite dijelove pisane prakse: pojedini odlučuju o interpunkciji ili o velikim i malim slovima, o rastavljenom i sastavljenom pisanju riječi, pisanju izgovaranih glasova i još mnogo toga. Hrvatski jezik je standardni jezik Hrvata i dijeli se na tri narječja: štokavsko, kajkavsko i čakavsko narječje. Kako bi se prenosio hrvatski jezik na pravilan način potrebni su nam jezični savjetnici ili priručnici koji nas vode kroz problematiku i objašnjavaju ono što je bolje u hrvatskom jeziku te što bi mi trebali prenositi. Također trebali bi reagirati i na neke jezične pojave koje nam pokazuju širu sliku značenja tih riječi. Danas u 20.stoljeću većina ljudi koristi riječi kojima nije poznato podrijetlo ili se smatraju posuđenicama ili nisu upoznati ni sa značenjem same riječi koje izgovaraju. U ovome radu detaljnije govorimo o svakodnevnim riječima kojima se služimo, o savjetima koji su nam pristupačni na razne načine i pogreškama koje više ni ne uočavamo zbog ne znanja. Pridajemo veliku važnost hrvatskom jeziku, njegovom pravopisu i jezičnom izričaju.

2. JEZIČNI SAVJETNICI

Jezični savjetnici, knjige koje sa standardnojezičnoga stajališta preporučuju koje su jezične jedinice u govoru i pismu pravilne, a koje nisu. Uređene su ili abecedno ili su zbirke članaka o pojedinim temama. Jezično savjetništvo za hrvatski jezik vrlo je bogata i raznovrsna kroatistička djelatnost zbog čega je teško dati iscrpan pregled. Ono se opisuje u rječnicima, pravopisima i gramatikama hrvatskoga jezika, a pronalazi se i u mnogim tekstovnim oblicima kao što su školski udžbenici, strukovni priručnici, razlikovni rječnici, stilski savjetnici, udžbenici za učenje hrvatskoga jezika za strance, izvorni znanstveni radovi, pregledni znanstveni radovi, stručni radovi, članci i rasprave, novinski prilozima, kolumne, lektorski zapisi, eseji, blogovi i mnogi drugi. Oni su pravi pokazatelj razilaženja norme i uporabe, te jezičnoga čistunstva i jezične politike razdoblja u kojem su nastali.

Popis hrvatskih jezičnih savjetnika (od početka) 1904. do 2004.

- Andrić, Nikola, Branič jezika hrvatskoga, Zagreb, 1911.
- Babić, Stjepan, Hrvatski jučer danas sutra, ŠN, Zagreb 1995.
- Babić, Stjepan, Hrvatska jezikoslovna čitanka, Zagreb, 1990.
- Bašić, Petar, O hrvatskome crkvenome jeziku, Zagreb, 2002.
- Blažanović, Stjepan, Hrvatski rječnik — najučestalijih 7500 razlikovnih riječi hrvatskoga i srpskoga jezika, Zagreb — Sarajevo, 1995.
- Bogdanić, Neven, Jezični priručnik hrvatskoga jezika, Split, 1994.
- Brabec Ivan, Sto jezičnih savjeta, Zagreb, 1984.
- Brodnjak, Vladimir, Razlikovni rječnik srpskog i hrvatskog jezika, Zagreb, 1991, 1992.
- Bubalo, Jakov, Hrvatska jezična zrnca, Mostar, 1999.
- Cerovac, Milan, Jezični savjetnik za uredske kadrove, Zagreb, 1960.
- Cerovac, Milan, Poslovni jezik, Zagreb, 1964.
- Guberina–Krstić, Razlike između hrvatskoga i srpskoga književnoga jezika, Zagreb, 1940.
- Jonke, Ljudevit, Književni jezik u teoriji i praksi, 2. prošireno izdanje, Zagreb, 1965.

- Jonke, Ljudevit, Hrvatski književni jezik danas, Zagreb, 1971.
- Jonke, Ljudevit, Hrvatski književni jezik u 19. i 20. stoljeću, Zagreb, 1971.
- Kaleb, Vjekoslav, Sveti govor, Zagreb, 1994.
- Kosor, fra Karlo, Bilješke o jeziku suvremenih hrvatskih pisaca, 2 izd., Split, 1979.
- Kovačević, Marko, Hrvatski jezik između norme i stila, Zagreb, 1998.
- Krmpotić, Marijan, Jezični priručnik, Zagreb, 1992.
- Krmpotić, Marijan, Hrvatski jezični priručnik, Zagreb, 2001.
- Kuljiš, Tomislav, Jezik naš hrvatski ovdje i sad, Dubrovnik, 1994.
- Ladan, Tomislav, Riječi — značenje — uporaba — podrijetlo, Zagreb, 2000.
- Laznibat, Velimir, Učimo hrvatski, Mostar 1998.
- Linke, Gordana, Mali jezični priručnik, Zagreb, 1992.
- Loknar, Vladimir, Teme iz medicinskog nazivlja, Zagreb, 1988.
- Lukačić, Dražen, (vidi, Šamija!)
- Mamić, Mile, Jezični savjeti, Zadar 1996, 1998.
- Mamić, Mile, Temelji hrvatskoga pravnoga naziva, Zagreb, 1992.
- Maretić, Tomo, Hrvatski ili srpski jezični savjetnik za sve one, koji žele dobro govoriti i pisati našim jezikom, Zagreb, 1924.
- Mihaljević, Milica, Terminološki priručnik, Zagreb, 1998.
- Mihaljević, Milica, Hrvatsko računalno nazivlje, Zagreb 1993.
- Mihaljević, Milica, Kako se na hrvatski kaže WWW?, Zagreb, 2003.
- Pavuna, Stanka, Razlikovni rječnik. Govorimo li ispravno hrvatski?, Zagreb, 1992. drugo izdanje; Mali razlikovni rječnik. Govorimo li ispravno hrvatski?, Zagreb, 1993.
- Protuđer, Ilija, Pravilno govorim hrvatski, Split, 1997, 1998, 2000, 2004.
- Rožić, Vatroslav, Barbarizmi u hrvatskom jeziku, Zagreb, 1908.
- Skupina autora, Jezični savjetnik s gramatikom, Zagreb, 1971.
- Skupina autora, Govorimo hrvatski, Zagreb, 1997.
- Skupina autora, Hrvatski jezični savjetnik, Zagreb, 1999.
- Soljačić, Marko, Jezični i stilistički savjetnik, Zagreb, 1939.
- Šamija, Ivan Branko, Hrvatski jezikovnik i svjetovnik, Zagreb, 1997.
- Šamija, Ivan Branko i Lukačić, Dražen, Razlike između hrvatskoga i srpskoga jezika, Zagreb, 1991, 2. izdanje Razlikovnica hrvatskoga ili srpskoga jezika, Zagreb, 1992.

- Šimundić, Mate, Rječnik suvišnih tuđica u hrvatskomu jeziku, Zagreb, 1994.
- Tanocki, Franjo, Hrvatska riječ — Jezični priručnik, Osijek, 1994, 1995.
- Težak, Stjepko, Hrvatski naš svagda(š)nji, Zagreb, 1991.
- Težak, Stjepko, Hrvatski naš osebjuni, Zagreb, 1995.
- Težak, Stjepko, Hrvatski naš (ne)zaboravljeni, Zagreb, 1999.
- Težak, Stjepko, Hrvatski naš (ne)podobni, Zagreb, 2004.
- Vazdar, Zdenko, Razlikovni rječnik hrvatskoga ili srpskoga graditeljskoga nazivlja, Zagreb, 1993.
- Vidović, Radovan, O suvremenomu stanju našega jezika masovne komunikacije ili mali rječnik naše suvremene nepismenosti, Split, 1968.
- Vidović, Radovan, Kako valja — kako ne valja pisati, Zagreb, 1969.
- Vidović, Radovan, Jezični savjetnik, Split, 1983.
- Zoričić, Ivan, Hrvatski u praksi, Pula, 1998.

Brojnost naslova i ponovljenih izdanja pokazuje da su jezični savjetnici kao korisni i praktični priručnici u širenju jezične kulture bili dobro prihvaćani.

Hrvatski jezični savjetnik podijeljen je u nekoliko cjelina kako bi građa bila što preglednija i da bi se čitatelj mogao lakše snalaziti. Savjetnik ima i neuobičajeno dug uvod. Čak na 120 stranica daje se sve o tome kako se služiti savjetnikom. Tu su kratice, znakovi i oznake, normativni znakovi, stilističke oznake, strukovne i gramatičke odrednice, zatim objašnjenja nekih općenitijih postupaka u savjetniku, objašnjava se što je to gramatička norma, hrvatski jezik kao sustav i hrvatski jezik kao standard te hrvatski standardni jezik ili hrvatski književni jezik. Uz rečeno, daju se opširna objašnjenja zbog čega je sve tako postavljeno te se tumače gotovo sve jezikoslovne grane: pravopis, prozodija, fonologija, morfologija, tvorba, sintaksa, leksik i onomastika.

2.1. KRATICE I ZNAKOVI

Znakovi, upute i kratice u jezičnim savjetnicima služe tomu da korisnicima olakšaju brzo pregledavanje i čitanje te da ga se bez dodatnih objašnjenja uputi kako pronaći ono što traži.

Ovo su neki primjeri: ¹

N – NOMINATIV

G – GENITIV

D – DATIV

A – AKUZATIV

V - VOKATIV

L – LOKATIV

I – INSTRUMENTAL

jd. – jednina

mn. – množina

m.r – muški rod

s.r. – srednji rod

lat. – latinski

grč. - grčki

engl. – engleski

njem. – njemački

tal. – talijanski

češ. – češki

stsl. – staroslavenski

usp. – upućuje na drugu natuknicu sa sličnim problemom

v. – upućuje na objašnjenje koje se nalazi kod pravilne ili preporučene riječi

riječ iza znaka ne pripada suvremenom hrvatskom književnom jeziku ili nije pravilna, npr. *magjar ne pripada suvremenom jeziku

→ riječ ispred strelice, ne pripada suvremenom hrvatskom književnom jeziku

¹ Nives Opačić: Rec i mi to kratko i jasno, 2.prošireno izdanje, Zagreb, 2015. 11

→ bolje je upotrijebiti nego riječ ispred, npr uhapsiti → uhititi znači da uhapsiti ne pripada suvremenom hrvatskom književnom jeziku i da je bolje upotrijebiti uhititi

> znak podrijetla, riječ iza znaka podrijetla postala je od riječi ispred znaka

< znak podrijetla, od riječi iza znaka podrijetla postala je riječ ispred znaka podrijetla

// riječ ili slovo između kosih crtica jest izgovorni lik riječi, primjerice, /brisel/
izgovorni je oblik riječi Bruxelles

3. POVIJEST HRVATSKOG JEZIKA

Jezični savjetnici su plod jezičnog savjetništva koje se kreiralo od prvih početaka pisanih hrvatskih riječi, a to su knjige koje preporučuju potrebu korištenja određenih riječi ili izraza dajući im prednost. Napisan je kronološki redosljed kako je hrvatski jezik napredovao te kako je hrvatsko savjetništvo raslo i prenosilo hrvatsku riječ.

KRONOLOŠKI REDOSLIJED NAPRETKA HRVATSKOG JEZIKA

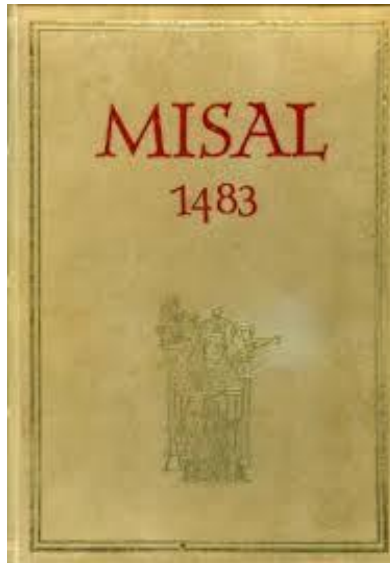
- 1100. Nastala je Baščanska ploča, pravno, književno, povijesno i jezično značenje

slika 1. Baščanska ploča

- 1184. Povoljska listina (ćirilica) - najstariji ćirilski tekst
- 1288. Vinodolski zakonik-pisan glagoljicom, najstariji hrvatski zakonski spomenik
- 1345. Red i zakon sestara dominikanki - prvi hrvatski tekst na latinici
- 1347. Šibenska molitva ili Gospina pohvala- latinica- hrvatski jezični prvi pjesnički tekst
- 1455. Izumljen prvi tiskarski stroj

- 1483. Misal po zakonu rimskoga dvora- prva tiskana knjiga

slika 2. Misal po zakonu rimskoga dvora

- 1561. Izlazi početnica s glagoljicom i ćirilicom- Tabla za djecu
- 1582. Otvorena je prva gimnazija u Hrvatskoj
- 1595. Faust Vrančić napisao prvi hrv. rječnik: Rječnik pet najodličnijih europskih jezika: latinskog, talijanskog, njemačkog, dalmatinskog i ugarskog
- 1599. Hrvatsko-talijanski rječnik - Bartol Kašić
- 1604. Bartol Kašić: Temelji ilirskog jezika u dvije knjige
- 1732. izašao prvi broj "Novina horvatskih"
- 1789. Izašle su prve novine u Zagrebu
- 1830. Ljudevit Gaj: Kratka osnova horvatsko-slavenskog pravopisa
- 1831. Prvi cjeloviti prijevod Biblije- Matija Petar Katančić
- 1835. Prvi broj "Danice horvatske, slavonske i dalmatinske", "Horvatska domovina"
- 1842. Osnovana je Matica Hrvatska
- 1843. Prvi službeni govor na hrvatskom jeziku - I. K. Sakcinski
- 1846. Na Zagrebačkoj Akademiji otvorena je katedra za hrvatski jezik
- 1847. Uveden je hrvatski jezik u sve javne ustanove, Narodni dom (kulturna ustanova)
- 1850. Bečki dogovor o jeziku
- 1867. JAZU

- 1874. Otvoreno je Hrvatsko sveučilište
- 1889. Tomo Maretić: Gramatika i stilistika
- 1892. Ivan Broz: Hrvatski pravopis
- 1901. Ivan Broz - Franjo Iveković: Rječnik hrvatskog jezika
- 1918. Hrvatski jezik slijedi vukovsku koncepciju
- 1918.-1941. srpskohrvatski
- 1940. P. Guberina - K. Krstić: Razlike između hrvatskog i srpskog književnog jezika
- 1967. Objavljena Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog jezika te je njome traženo da hrvatski jezik bude ravnopravno upotrebljavan i vrednovan u javnom životu,školi i upravi
- 1971. Babić-Finka -Moguš: Hrvatski pravopis
- 18. st. Autori rječnika: Ardelio della Bella, Andrija Jambrašić, Joakim Stulle
- 19. st. Hrvati su izabrali štokavsko narječje kao osnovicu književnog jezika

Hrvatski jezik ima tri narječja, a to su; čakavsko, štokavsko i kajkavsko narječje.

Narječja na kojima su stvarali naši poznati pisci:

Marko Marulić – čakavsko narječje

Ivan Gundulić – štokavsko narječje

Tituš Brezovački – kajkavsko narječje

Slavko Kolar - kajkavsko, štokavsko narječje

Drago Gervaiš – čakavsko narječje

4. RIJEČI HRVATSKE NEKAD I DANAS

Jedno se od najplodnijih jezikoslovnih razdoblja kod nas povezuje uz središnja desetljeća 19.st. To je vrijeme u kojem se užurbano gradi onaj književnojezični lik koji i danas prepoznajemo kao suvremeni hrvatski jezik. Tada se zacrtava temeljni razvojni smjer našega slovopisa, pravopisa, gramatike, a građa je rječničkoga blaga posebice zanimljiva ponajviše svojim osebujnim načinom i riječima koje nam je 19. stoljeće ostavilo u nasljeđe.

Ivan Mažuranić i Jakov Užarević, autori našega prvoga suvremenoga rječnika iz 1842. Njemačko-ilirskoga slovara, našli su se pred poteškoćom, trebalo je njemački prevesti na hrvatski, iako u hrvatskom u ono doba još nije bilo svih potrebnih riječi kojima bi se prevele njemačke riječi. Mladi hrvatski književni jezik je trebalo uvesti u krug suvremene europske civilizacije, ali tako da ne izgubi svoje osobnosti i da ne preuzima tuđe riječi. Zbog toga se u 19. stoljeću krenulo četirima načinima u potragu za odgovarajućim hrvatskim riječima.

Prvo vrijedni tvorci našega rječničkoga blaga, naši prvi suvremeni leksikografi, iz rječničke baštine uzimaju onoliko koliko je moguće, oslanjaju se na hrvatske rječnike koji su im prethodili, pa ako je potrebno, i na rječnike iz prošlih stoljeća.

Drugo, ako u baštini ne bi pronašli potrebno, posežu za dijalektnim riječima uzdižući ih na razinu književnog jezika. S obzirom na to da je temelj književnom jeziku bila štokavština, u nju se uvode čakavske i kajkavske riječi jer su sve one hrvatske pa su tako bolje od bilo koje tuđice. Iz toga dob su nam ostale ne štokavske dobre riječi: razizemlje, sablast, spužva.

Treće, nove riječi se stvaraju prema riječima iz drugih slavenskih jezika, ponajviše češkoga, a takve riječi zovemo bohemizmi. Takve riječi smo lako i brzo prihvatili te već u 19. stoljeću se osjećalo kao da su naše književne. Upotrebljavamo ih još i danas jer su potpuno udomaćene: narječje, prvobitan, poprsje, podneblje, dosljedan, časopis, gorljiv, naslov, nježan, obrazovati, obzor, obred, povod, predmet, pokus, skromnost, slog, spis, stupanj, udoban, učinak, uspjeh, zavod, zbirka itd.

Četvrto, ako u nijednom od triju izvora nije bilo potrebnog ili zadovoljavajućeg stvarale su se nove riječi. Tih novih riječi (neologizma,

novotvorenica, novokovanica) je bilo mnogo i mnogo smo ih i zadržali ne znajući da su novotvorenice iz 19. stoljeća: crvolik, dalekovid, izlika, kišobran, lutkar, mjenica, pilana, predigra, prpošan, sisaljka, sladoled, slamnat, slastice, slikati, steznik, stratište, zvjezdarnica itd.

Navedeni su načini gradbe rječničkog spektra zadržani tijekom cijeloga 19. stoljeća, na njima svoj rad i svoje rječnike temelji i Bogoslav Šulek, jedan od naših najvažnijih leksikografa. Podario nam je riječi koje su danas svakodnevnice: brzjav, crnina, djelokrug, glazba, parobrod, ravnopravnost itd., a većinu znanstvenoga i vojnog nazivlja dugujemo baš njemu, bilo kao tvorcu ili uglednom nastavljaču hrvatske rječničke baštine: glumište, prirodoslovlje, jezikoslovlje, domobran, časnik, satnik, satnija, bojničnik itd.

Riječi nastaju i danas, ali se novotvorenice teško i dugo probijaju. Međutim, koliko će nam jezik biti svoj, a koliko natrunjen tuđicama, ponajprije ovisi o nama samima i o tom znamo li biti stvaratelji, ali i korisnici riječi. Stvaratelji doista znamo biti, a o tom svjedoči natječaj časopisa Jezik za nove hrvatske riječi, a bilo ih je mnoštvo. Neke od njih su uspjele i tvorbeno i značenjski i upotreba im se proširuje. Posebnost tih riječi je što znamo imena njihovih autora, rijetko kada znamo tko su tvorci riječi, ali ipak ima iznimka.²

RASKRUŽJE (Autor te riječi je Nikola Kovačević) – Raskrižje je mjesto gdje se prometnica dijeli na četiri ceste ili gdje se četiri ceste križaju. Naziv je dobilo po obliku križa koje tvore te četiri ceste. Ponekad se prometnica dijeli na ceste u obliku kruga, a ne u obliku križa. Taj se prometni krug naziva hrvatskim izrazima kružno raskrižje, kružni tok prometa, raskrižje u kružno ili tuđicom rotor. Tuđicu ne valja upotrijebiti ako se može upotrijebiti hrvatska riječ pa bi riječ rotor trebalo izbjegavati. Međutim hrvatski su nazivi pomalo nespretni jer se sastoje od dviju ili triju riječi, a takve izraze govornici uvijek teže zamjenjuju jednom riječju. Zbog toga je smišljena nova hrvatska riječ za pojam prometnog kruga u kojemu se susreću ceste – raskružje. Ta je riječ tvorbeno i značenjski sukladna raskrižju- kao što su ceste na raskrižju povezane oblikom križa, tako su ceste na raskružju povezane oblikom kruga.

² Ham, Mlikota, Baraban, Orlić: Hrvatski jezični savjeti, Zagreb. 2014, str.15

NAPLATNICA (Autor riječi je Vilim Pantlik) – Uvijek je bolje za imenovanje jednoga pojma upotrijebiti jednu riječ, a ne dvije ili više – narav je jezika takva da je jezik štedljiv i da ne voli trošiti mnogo govornikove snage i vremena ako ne mora. Jedna riječ uvijek troši manje nego dvije. Kućice na autocestama kraj kojih moramo zastati da bismo platili cestarinu, nazivamo naplatnim kućicama. Postoji i nova hrvatska riječ za taj pojam – naplatnica. Uz to tvorena je u skladu s tvorbenim pravilima, kao i ostale imenice koje znače mjesto, mjesne imenice: kovačnica - mjesto gdje se kuje , sudnica – mjesto gdje se sudi, vijećnica – mjesto gdje se vijeća. Tako je i naplatnica - mjesto gdje se naplaćuje.

BORKINJA (Autorica je riječi Ljiljanka Mitoš Svoboda) – Hrvatski jezik ima posebne nazive muška i ženska zanimanja: učitelj i učiteljica, pedagog i pedgoginja, profesor i profesorica. Posebni su nazivi i za muškarce i žene vršitelje radnje, čitaju čitatelji i čitateljice, pjevaju pjevači i pjevačice, rade radnici i radnice. Nije dobro za ženu upotrijebiti imenicu koja znači muško, pa ne valja reći da je Neva učenik 7. razreda, nego da je učenica. Tako nije profesorica Marija gospođa profesor, nego je gospođa profesorica. Ako želite reći da se muškarac bori, reći ćete da je borac. A kako biste rekli za ženu koja se bori? Žena-borac? Ženski borac? Ne, najbolje je upotrijebiti jednu riječ, a to je borkinja. Tvorena je na isti način kao i junak/junakinja, prvak/prvakinja, pješak/pješakinja – tako i borac/borkinja – valjana i posve u skladu s hrvatskim jezikom.

5. HRVATSKA OPĆEJEZIČNA PITANJA

Mile Mamić je u svome djelu „Jezični savjeti“ podijelio hrvatska općejezična pitanja na leksička i leksičko tvorbena pitanja, morfološka i morfološko-sintaktička pitanja, tvorbena pitanja, sintaktička pitanja, glasovna pitanja, pravopisna pitanja, frazeološka pitanja i etimološka pitanja. U svome završnom radu obradit ću ova pitanja:

5.1. LEKSIČKA I LEKSIČKO TVORBENA PITANJA

MOŽE LI IVICA BITI NA IVICI STRPLJIVOSTI

Na to pitanje mogli bismo odgovoriti ukratko: Jovica može, a Ivica ne može. Mogao bi tko zamjeriti takvom odgovoru: „Pa kako to?!“ Zar nije i Ivica čovjek koji ima pravo da se ljuti, pogotovo kad ima za to velikih razloga? Zar i njegova strpljivost nema svojih granica? Opća imenica ivica ne spada u normalni leksički fond hrvatskog jezika. Riječ ivica nalazimo u Brodnjakovu Rječniku razlika između hrvatskoga i srpskoga jezika. U hrvatskom najbolje odgovara riječ ; brid, rub, porub ili opšiv. Ivica dakle može biti na rubu strpljivosti

5.2. MORFOLOŠKA I MORFOLOŠKO-SINTAKTIČKA PITANJA

HTJETI, HOĆU, HTIO SAM, HTJELA SAM

Neki glagoli imaju „jat“ kao npr. željeti, voljeti itd. U ikavskom izgovoru umjesto toga (je) bit će (i): želiti i voliti. U tu skupinu ide i glagol htjeti. Takvi glagoli u glagolskom pridjevu radnom u jednini muškoga roda mijenjaju (je) u (i) : želio, volio, htio, a ne željeo, voljeo, htjeo. Tako se tvori perfekt, pluskvamperfekt, futur II. I kondicional I. i II. Osim toga glagol htjeti ima i jednu morfološku posebnost: u prvoj osobi prezenta ima nastavak –u, a ne -m kao drugi glagoli. Glagolu htjeti pridružuje se još glagol moći. Njegov prezent je u književnom jeziku za prvu osobu jednine mogu, a ne možem ili morem. Kada govorimo književno, onda je prezent od tih glagola samo hoću i mogu.

5.3. TVORBENA PITANJA

USKRSNI ILI USKRŠNJI

Kako izvesti odnosni pridjev od imena najvažnijega kršćanskog blagdana – Uskrsa? Punopravnost uporabe vjerskog nazivlja u javnoj, osobito medijskoj komunikaciji stvorila je među hrvatskim govornicima nesigurnost oko ponekih dvojnih mogućnosti imenovanja religijskih pojmova. Naš par uskrsni / uskršnji su u skladu s tvorbenom normom hrvatskoga književnog jezika. Pridjevska tvorba sufiksom –ni (božićni, nedjeljni, ljetni itd.) kudikamo je češća no sa sufiksom –nji, s tim da palatalni –nj utječe na suglasnik pred sobom premećući ga u palatalni parnjak – suglasnički skup snji – šnji (današnji, ljetošnji). Pretežitost sufiksa –ni u pridjevskoj tvorbi potvrđuje i akademik Stjepan Babić: „Može se zaključiti da se pridjevi sufiksom –nji od imenica tvore samo iznimno“. Tvorbeno, dakle, oblik uskrsni običniji je od uskršnji. Kao rjeđa inačica pridjev uskršnji nosi određenu stilsku obilježenost, stoga se u književnim ili vjerskim stiliziranim tekstovima možemo koristiti tim sufiksarno neobičnim oblikom. Sažmimo: Oba oblika su jednako valjana, standardološki potvrđena s time da oblik tvorenom sufiksu –ni valja dati prednost u stilski neutralnoj upotrebi (Uskrsni ponedjeljak, uskrsna misa) a da stilsku nakanu bolje obilježuje oblik –nji (čudo uskršnjeg buđenja).

5.4. SINTAKTIČKA PITANJA

NEĆU DA SE SMIRIM

Neki ljudi misle da naslovna rečenica nije pravilna u hrvatskom jeziku, tj. da bi to bio srpski jezik. Istina da je srpski jezik sklon dakanju, ali postoji veznik da i u hrvatskom jeziku. Koliko god se opirali pretjeranom utjecaju srpskoga dakanja, nećemo iz hrvatskoga jezika potisnuti veznik da. Nećemo jer nam treba. Neki ističu glagol imati kao dominantan, najvažniji u praktičnom životu. Drugima je ipak važniji: biti. Nije bez razloga da su u nekim jezicima baš ti glagoli ujedno i pomoćni. Zbog dvostruke uloge glagola htjeti ponekad može biti nejasno radi li se o izražavanju vremena, futura,

budućnosti, ili o činu volje, htjenja, protivljenja, opiranja. Želimo li izraziti vrijeme reći ćemo: On neće doći. On neće govoriti. On s neće smiriti. Želimo li izraziti volju uz zanijekani glagol htjeti koristit ćemo veznik da i prezent odgovarajućeg glagola. Dakle, u hrvatskom je rečenica On neće da dođe pravilna, ali ona tada ne znači vrijeme nego volju.

5.5. GLASOVNA PITANJA

KUVERTA ILI KOVERTA

Znamo da se ta tuđica, bila ona u obliku kuverta ili koverta, zamjenjuje domaćom riječi omotnica. To je ispravno. Ona se najčešće zamjenjuje domaćom riječi, ali se u navedenoj svezi ne zamjenjuje riječi omotnica. Tu će ostati strana riječ, samo je pitanje koja. Tako npr. tal. coperta i franc. couvertes ne znače omotnica, kako možemo vidjeti u Spalatinovu Peterojezičnom rječniku europeizma. Različitim posredništvima riječ je u hrvatskom dobivala razna značenja: osim omotnica značila je i paluba, deka i sl. Današnji njemački ima riječ Briefumschlag, ali je u Austriji još običnija tuđica Kuvert. Valjalo bi dakle dati prednost riječi kuverta i kuvertirati ako se ne mogu zamijeniti domaćom riječi.

6. PLEONAZMI

Pleonazmi su česta jezična pojava u hrvatskom jeziku. Riječ je o gomilanju suvišnih izraza ista ili bliska značenja. Pojam pleonazma nastao je u antičkoj retorici u kojoj je obuhvaćao niz stilskih figura. Pleonazam se određuje kao zalihost izražajnih sredstava koja se upotrebljavaju za prijenos leksičkoga ili gramatičkoga značenja iskaza. Najčešće dolaze u obliku sintagmi (dvije ili više riječi koje čine jednu izgovornu cjelinu manju od rečenice i veću od riječi). Susrećemo ih u razgovornom stilu, a posebno njima obiluje poslovni ili administrativni stil. Riječ pleonazam potječe od grčke riječi koja , otprilike, znači izobilje ili višak, što samo potvrđuje da i od viška može zaboljeti glava, jer pleonastične veze nisu osobina dobra stila ni dokaz poznavanja jezika, pa ih zbog toga ne treba rabiti.

Riječ je o pojavi koja je zabilježen i u drugim, nama bližim jezicima pa dakle, nije nikakva hrvatska osebujnost izrasla iz niske razine hrvatske jezične kulture. Govori o riječima kao što su vremensko razdoblje, sići dolje ili mala kućica. Problem je što se sastoje od uglavnom od dviju punoznačnih riječi koje se, recimo tako, značenjski međusobno preklapaju, zbog čega dvaput govorimo isto. Odnosno jednu riječ, pridjev ili prilog, možemo izostaviti, a da ne bude na štetu onoga što smo htjeli reći. Iako nastanku pleonazma najviše pogoduje najobičnije nepoznavanje jezika, ipak treba reći da običnu govorniku nije uvijek lako dokučiti zbog čega je neka veza pleonastična, pogotovo ako se radi o posuđenicama. Pleonazmi također mogu nastati kako bi se pojačalo temeljno značenje, kako bi se značenje posebno naglasilo (emfatički pleonazmi) ili kako bi se osiguralo da je značenje pravilno shvaćeno. Stoga su i neobvezatni pleonazmi katkad potrebni u standardnome jeziku kako bi se smanjila buka u komunikacijskome kanalu s obzirom na to da pridonose zalihosti ili kako bi se posebno naglasio koji element, npr. ja pjevam umjesto pjevam. Zavisi o kontekstu u kojem se upotrebljava, pleonazam se može shvatiti ili nepravilnost ili kao nešto što je sasvim u redu.

Pleonastički izrazi mogu imati smisla ako služe za pojačavanje izraza u književnom djelu, ali treba odbaciti pleonazme koji su suvišni sa stajališta iskazivanja misli, a nemaju ekspresivne funkcije, pa samim time ni opravdanja.

Ovo su primjeri pleonazma iz svakodnevnog govora:

Čak štoviše – čak ili štoviše (istoznačne riječi)

Često puta – često

Daljnji rast – rast

Daljnje širenje – širenje

Loša mana – mana (mana je uvijek loša)

Međusobna suradnja – suradnja

Otprilike oko – otprilike ili oko (istoznačne riječi)

Ponovni povrat – povrat

Mrtvački lijes – lijes

Porazgovarati zajedno – porazgovarati

Treći po redu – treći

Veliko mnoštvo – (mnoštvo je uvijek veliko)

U razdoblju od siječnja do lipnja – od siječnja do lipnja

Vremensko razdoblje – razdoblje (jer razdoblje je uvijek i nužno vremensko)

Zajedno s – s (ako smo s kim; onda smo zajedno; međutim postoje konteksti kada je nužno ostaviti zajedno s : npr. u rečenici: Hrvatski odbojkaši igrat će u trećoj skupini zajedno s Mađarskom, Finskom i Grčkom.

7. ENGESKE NAPASNICE / ANGLIZMI

Anglizmi su posuđenice i usvojenice u hrvatskome jeziku koje potječu iz engleskoga jezika. Zovemo ih još i engleske napasnice jer su tako rečeno „napale“ naš hrvatski jezik te su Hrvati sami promicali tuđi jezik u svojoj zemlji. Brojne su riječi iz engleskoga jezika postale internacionalizmi, pogotovo kao izrazi u računalnoj struci i nazivi za tehnološka dostignuća. Problem anglizama, uz općeprisutnu nepismenost ili polupismenost, svakako je danas jedan od najvećih problema vezanih uz hrvatski jezik. Prema svojoj definiciji, anglizmi su riječi preuzete iz engleskoga jezika. Hrvatski jezik, baš kao i većina drugih jezika, posljednjih godina bilježi povećanje anglizama u govoru. Prvo i osnovno načelo prihvaćanja stranih riječi u hrvatski jezični sustav kaže kako je, kad god je to moguće, riječ stranoga podrijetla dobro zamijeniti istoznačnom domaćom riječju. Jedino ukoliko u hrvatskome jeziku nemamo kvalitetnu zamjenu, strana je riječ dobrodošla.

„Zašto, dakle, naši ljudi promiču tuđi jezik, a to je sada engleski, u svojoj zemlji? I ne mogu, a da ne naglasim – baš sada kada smo krvavo obranili hrvatsku državu! Zašto sada ova, ne pojedinačna, nego masovna pojava grabljenja tuđih riječi? Je li to kompleks velikoga zapadnoga svijeta kojega smo pola vijeka htjeli dosegnuti, a nikako nismo uspijevali? Ili kompleks maloga naroda negdje u kutu Europe?“³

Ovo su neki od primjera anglizma koje koristimo u svakodnevnom životu:

imenice: *drink, life, fast food (brza hrana) mesage, mail, keš, freak/frik/, filing, party, friend / frendica, luzer, song, baskit, bajk, fighter/fajter/, event/društvena zbivanja/, shopping, novi look (izgled), cash(keš), software/hardware;*

glagoli: *printati, biti in/out/cool, skulirati se, ići na coffee / u šoping, partijati;*

modalni glagol *must* upotrebljen je kao imenica u hrvatskom jeziku: *Mala crna haljina je apsolutni **must** ovoga ljeta.;*

³ prof. Jelka Pavišić: Govorimo hrvatski, Zagreb, 1997. str. 481

pridjevi: *kul, ful, best, fancy, trendy*;

prilozi: *tu mač(too much), baj d vej (by the way)*

prijedlozi *in* and *out* se u hrvatskom jeziku koriste kao pridjevi:

Haljina koja se u Zagrebu odavno smatra "in" je rasprodana.

Hijerarhija je definitivno "out", a suradnja postaje pravi brend.

Prijedlog *in* u ovom bi se slučaju, prema našem mišljenju, mogao zamijeniti pridjevom *moderan*, a *out* pridjevom *zastarjela*.;

fraze: *Ovo je shortcut. Shit happens! Ova haljina je must have ove sezone*;

engleske kratice: *CV, DNA, DJ, TV, DVD, IQ*;

Engleski posuđeni izrazi se prilagođavaju na morfološkoj razini dodavanjem hrvatskog sufiksa za ženski rod –*ica*, na primjer: *trendseterica, frendica, head-hunterica*

8. ZAKLJUČAK

Temeljni cilj o nastajanju mog završnog rada bio je približiti našu jezičnu kulturu, meni osobno, a i svim budućim odgojiteljicama koje nastoje biti pravi primjeri djeci u odgojno-obrazovnim ustanovama. Podizanje razine jezične svijesti, razvijanje bolje komunikacije i poslovanje sa načelima društvene odgovornosti bi nam trebalo predstavljati veliku važnost. Ipak, odražavamo sebe kroz svoj govor, pravopis i jezični izričaj. Svakako, ovaj dio života, predstavlja jedan kraj i jedan početak kojega smo svi željno iščekivali kako bi postali bolje osobe i kako bi mogli prenositi svoj rad i znanje na djecu. Zaključila sam da su rječnici i savjetnici samo praktično pomagalo nastali na temelju zbirka tekstova. Oni su namijenjeni nama kako bi se njima služili i rješavali različite jezične dvojbe sa kojima se susrećemo i svatko tko želi saznati što je bolje u Hrvatskom jeziku ne smatra ih nametnutima. U jezičnoj upotrebi trebali bi koristiti izričito hrvatske riječi, dok smo mi skloni korištenju engleskih riječi i mnogih ostalih tuđica, a nipošto neprimjereno unošenje stranih elemenata u hrvatski jezik.

9. LITERTURA

KNJIGE

1. Ivan Zoričić, *Hrvatski u praksi*, Pula 1998.
2. Ham, Mlikota, Baraban, Orlić: Hrvatski jezični savjeti, Zagreb, 2014
3. Jezični priručnik Coca-Cole HBC Hrvatska – Hrvatski jezik u poslovnoj komunikaciji Hrvatski jezik u poslovnoj komunikaciji, Zagreb, 2012.
4. Mihovil Dulčić: Govorimo hrvatski, Zagreb, 1997.
5. Mile Mamić: Jezični savjeti, Zadar, 1996.
6. Nives Opačić: Reci mi to kratko i jasno, 2. prošireno izdanje, Zagreb, 2015.
7. Nives Opačić, Reci mi to kratko i jasno: hrvatski za normalne ljude, Zagreb, 2009.

INTERNETSKE STRANICE

1. Hrvatski jezični portal <http://hjp.znanje.hr/>
2. Jezični savjetnik <http://jezicni-savjetnik.hr/>

SLIKE

1. https://www.google.com/search?q=BA%C5%A0%C4%86ANSKA+PLO%C4%86A&sxsrf=ACYBGNQo6fxEvazIlderAdGC03IVNEPzHA:1568904590389&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjVo6-Gkd3kAhXHZIAKHfBiBFcQ_AUIEigB&biw=1536&bih=706#imgrc=z9L-Dq0SHg-DwM:
2. https://www.google.com/search?q=misal+po+zakonu+rinskog+dvora&sxsrf=ACYBGNT2bVqz_vCdUWSQaEeXZUZPP6jDng:1568904628295&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwi3-7iYkd3kAhXGLFAKH9TDHEQ_AUIEigB&biw=1536&bih=706#imgrc=3iRbYhYZXCXOeM:

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam završni rad pod naslovom „Jezični savjeti i njihova upotreba u jezičnoj praksi“ izradila samostalno uz mentora prof.dr.sc. Đure Blažeka. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući ih navela u radu na uobičajen način, citirala sam i povezala s korištenim bibliografskim jedinicama.

Studentica

Ana Brkić

Potpis _____